

PIRKANMAAN MAAKUNTAMUSEO

NOKIA KORVOLA (Korvela)

Karttaselvitys historiallisen kylätontin sijainnista 2013

Sami Raninen

Pirkanmaan maakuntamuseo

Kulttuuriympäristöyksikkö

SISÄLLYSLUETTELO

Sisällysluettelo	1
Arkisto- ja rekisteritiedot	2
Tiivistelmä	3
Lähestymiskartat	4
Johdanto	7
Käytetty kartta-aineisto	7
Korvolan kylän arkeologiasta ja historiasta	8
Korvola nykyisin	11
Kartta-asemoinnin analyysi	12
Päätelmät	14
Lähteet	15

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Tutkimuskohteen koko nimi: Nokia Korvola

Kunta: Nokia

Kylä: Korvola (rekisterinnumero 536-412)

Peruskarttalehti: 212302

Korvolan historiallisen kylätontin viitteellinen sijainti ETRS89-järjestelmässä:

lat 61° 27.918' lon 23° 24.382'

lat 61° 27.878' lon 23° 24.348'

lat 61° 27.868' lon 23° 24.424'

lat 61° 27.844' lon 23° 24.415'

lat 61° 27.832' lon 23° 24.513'

lat 61° 27.861' lon 23° 24.521'

lat 61° 27.869' lon 23° 24.489'

Historiallisen kylätontin aluetta sisältävät kiinteistöt:

536-412-2-78

536-412-3-80

536-412-4-97

536-412-4-98

536-412-7-4

Tutkimuksen laji: Karttaselvitys historiallisen kylätontin sijainnista

Tutkimuslaitos: Pirkanmaan maakuntamuseo, Kulttuuriympäristöyksikkö

Työntekijä: Sami Raninen

Tutkimusten kustantaja: VR Track Oy

Tutkimuskustannukset: 860 e

Aikaisemmat tutkimukset: ei ole

Arkistoitu kirjeenvaihto: Lausunto Liikennevirastolle, Pirkanmaan maakuntamuseo 20.4.2012, diar.80/2012

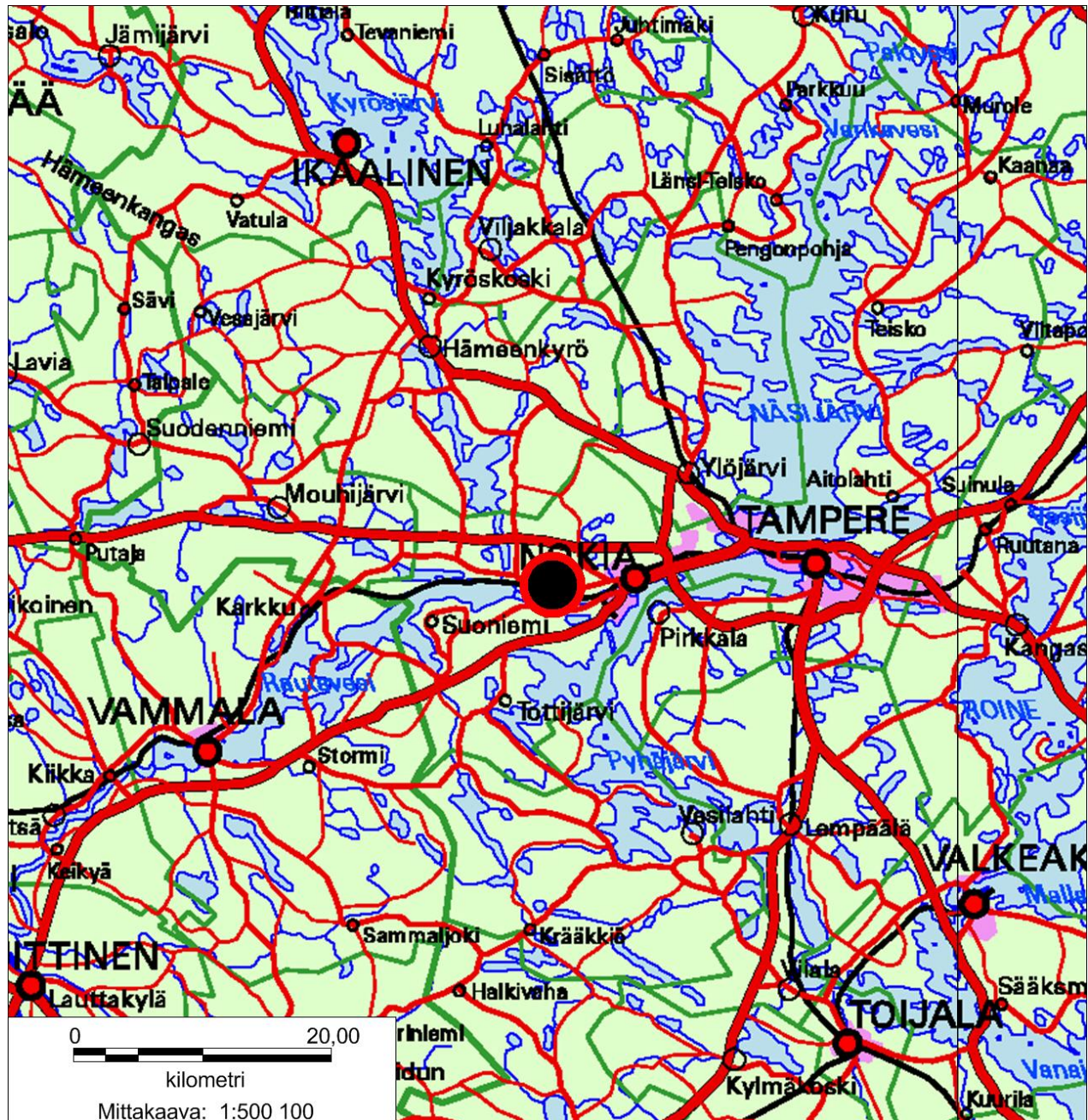
Alkuperäisen kertomuksen säilytyspaikka: Pirkanmaan maakuntamuseo, Kulttuuriympäristöyksikkö

Sivumäärä: 15

TIIVISTELMÄ

Pirkanmaan maakuntamuseon Kulttuuriympäristöyksikön tekemässä karttaselvityksessä paikannettiin Korvolan historiallinen kylätontti Nokialla. Isojakokartassa kuvatuista talotonteista kolme on nykyisin peltoa ja kaksi rakennettu.

Lähestymiskartta 1: Korvolan rekisterikylä ja historiallinen kylätontti Nokialla

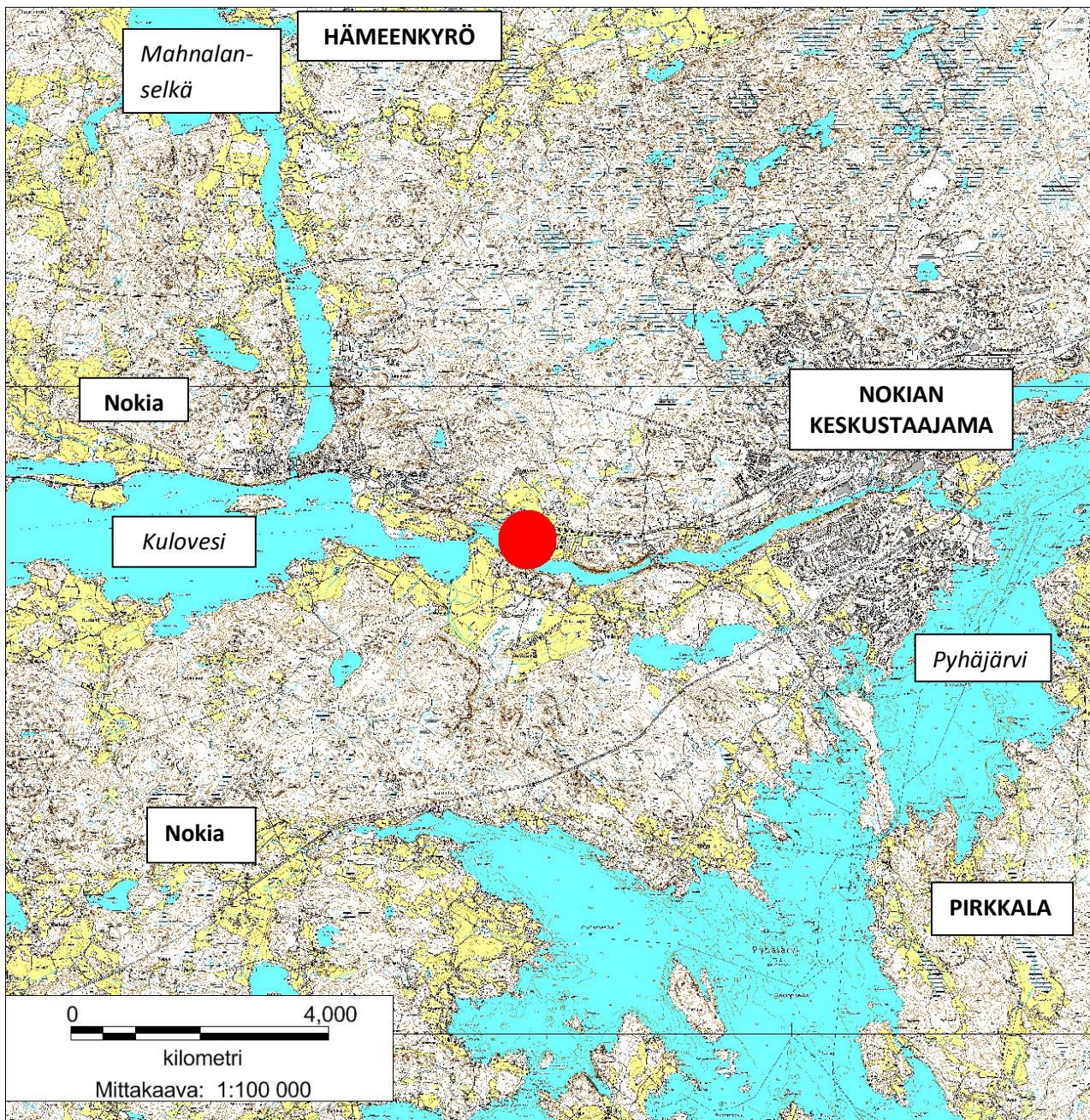
Tutkimuskohde merkitty punareunaisella mustalla pallolla

Kartan keskikoordinaatti: lat 61° 27.943' lon 23° 24.226'

(c) Maanmittauslaitos, lupa PISA/020/2006

Lisäykset pohjakarttaan: Sami Raninen

Lähestymiskartta 2: Korvolan rekisterikylä ja historiallinen kylätontti Nokialla

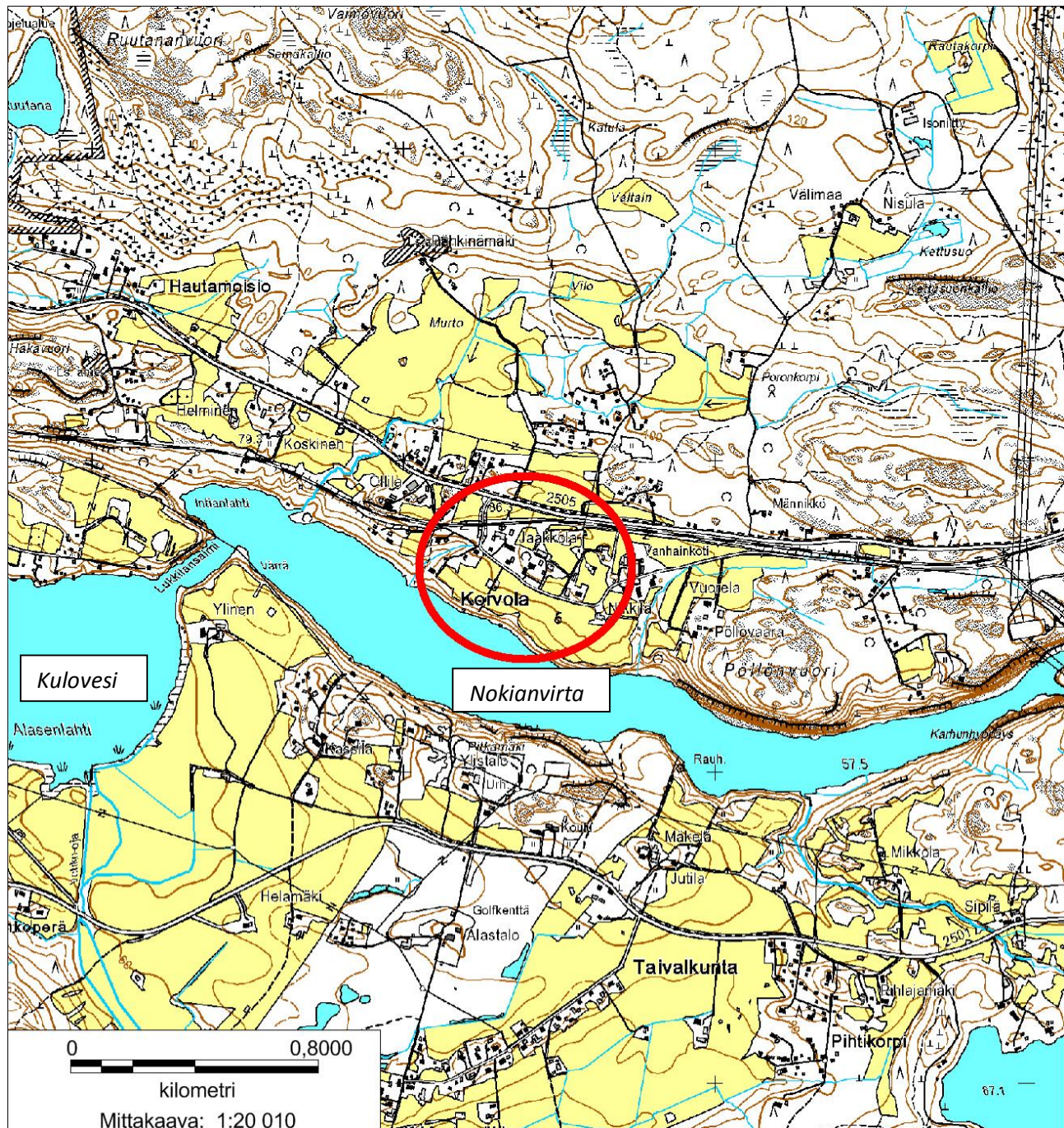
Tutkimuskohde merkitty punaisella pallolla

Kartan keskikoordinaatti: lat 61° 27.943' lon 23° 24.226'

(c) Maanmittauslaitos, lupa PISA/020/2006

Lisäykset pohjakarttaan: Sami Raninen

Lähestymiskartta 3: Korvolan rekisterikylä ja historiallinen kyläontti Nokialla

Tutkimuskohde merkitty punaisella ympyrällä

Kartan keskikoordinaatti: lat 61° 27.943' lon 23° 24.226'

(c) Maanmittauslaitos, lupa PISA/020/2006

Lisäykset pohjakarttaan: Sami Raninen

JOHDANTO

Huhtikuussa 2013 Pirkanmaan maakuntamuseon Kulttuuriympäristöyksikkö suoritti kartta-aineistoon perustuvan selvityksen Nokian kaupungin alueella sijaitsevan Korvolan historiallisen kylätontin sijainnista. Selvitystyö liittyi Tampereen Lielahden ja Kokemäen välisen junarataosuuden (osa Porin rataa) parannus- ja muutossuunnitelmiin. Maakuntamuseon lausunnossa 20. huhtikuuta 2012 todetaan tarve selvittää kylätontin sijainti ja alustava raja- ja rauhoitusluokituksineen.

Tämän karttaselvityksen tarkoituksena oli paikallistaa Korvolan historiallisen kylätontin sijainti käymättä kuitenkaan paikan päällä. Työn suoritti FM Sami Raninen. Karttaselvitysraportti viimeisteltiin joulukuussa 2013. Selvityksen yhteydessä ei ole esitetty muinaisjäännösalueen alustavaa rajausta eikä rauhoitusluokitusta, vaan tämä on jätetty varsinaisen inventoinnin yhteydessä tehtäväksi.

Korvolan kylän nimen historiallisiin kirjoitusasuihin lukeutuu Korvolan ohella ainakin ”Korvela” (*Kuninkaan tiekartasto Suomesta*: 172).

KÄYTETTY KARTTA-AINEISTO

Pirkanmaan-Satakunnan maanmittaustoimistosta saatiin käyttöön digitoitu **Korvolan isojakokartta** (Daniel Hall 1767; Kansallisarkiston arkistoyksikkö: H6:12/1-11 Korvola). Digitaaliarkiston (<http://digi.narc.fi/digi/>) kautta tutustuttiin Pirkkalan pitäjänkarttoihin vuosilta 1847 ja 1903 (Korvola on kuulunut Pirkkalan pitäjään). Näiden edellä mainittujen historiallisten karttojen perusteella historiallisen kylätontin viitteelliset rajat asemoitiin peruskartalle.

Karttaote 1. Isojaon kartta Korvolan kylästä, Daniel Hall 1767; Kansallisarkiston arkistoyksikkö: H6:12/1-11 Korvola. Ei mittakaavassa.

Lisäksi tutustuttiin Pirkanmaan-Satakunnan maanmittaustoimiston avulla karttaan Korvolan isonjaon rajoista (H. R. Klingstedt 1864–65; Kansallisarkiston arkistoyksikkö: H6:12/12-21 Korvola) ja Digitaaliarkiston kautta Senaatin kartaston karttalehteen Pirkkala XIX–XX 22–23. Näistä kartoista ei kuitenkaan ollut hyötyä historiallisen kylätontin asemoinnissa.

KORVOLAN KYLÄN ARKEOLOGIASTA JA HISTORIASTA

Korvolan kylä kuului Pirkkalan pitäjään, joka oletettavasti perustettiin 1200-luvun alkupuolella (Hiekkanen 2007: 238). Vuonna 1922 Korvola jäi vastaperustetun Pohjois-Pirkkalan kunnan alueelle. Pohjois-Pirkkalasta tuli sittemmin Nokian kauppala ja kaupunki.

Korvolan rekisterikylä on rautakautinen asutusalue. Muinaisjäännösrekisteriin sisältyi 4. lokakuuta 2013 kolme rautakautiseksi rekisteröityä kohdetta, jotka sijaitsevat Nokianvirran pohjoisrannan läheisyydessä noin 150 metrin säteellä isojakokartassa kuvatusta Korvolan kylätontista (ks. myös Adel 2000; kylätontin asemoinnista ks. sivut 8, 9):

Laurila: Polttokenttäkalmisto, osittain säilynyt. Rakennustöiden yhteydessä tehty rautakautisia esinelöytöjä, koekaivaus inventoinnin yhteydessä vuonna 2000. Mj-rekisteritunnus: 536010005.

Nikkilä: tutkimaton maansekainen kiviröykkiö, mahdollisesti rautakautinen. Mj-rekisteritunnus: 536010006.

Vuorela: tutkimaton maansekainen kiviröykkiö, mahdollisesti rautakautinen. Mj-rekisteritunnus: 536010007.

Hieman kauempana, mutta kuitenkin Korvolan rekisterikylän alueella, sijaitsevat historiallisesta kylätontista luoteeseen seuraavat kohteet (ks. myös Adel 2000):

Kalmaanmäenkallio: Polttokenttäkalmisto, todennäköisesti osittain säilynyt. Rakennustöiden yhteydessä tehty rautakautisia esinelöytöjä. Mj-rekisteritunnus: 536010004.

Ollila: muutamia maasekaisia kiviröykkiöitä, ei tutkittu. Mj-rekisteritunnus: 536010003.

Kalmaanmäenkallion ja Laurilan esinelöydöt ovat merovingiaikaisia (Miettinen 1974: 950, 951). Merovingiaika olikin esinelöytöjen yleistymisen perusteella kiinteän asutuksen tai ainakin esineellisen hautaamisen laajenemis- ja vakiintumiskausi Nokian alueella. Vanhimmat kalmistolöydöt koko Nokian alueella ovat nuoremmalta roomalaisajalta. Niitä tunnetaan muun muassa Lukkilansalmi 1-nimisestä kohteesta puolisentoista kilometriä länteen Korvolan historiallisesta kylätontista.

Juhani Saarenheimon mukaan Korvola ”kuuluu epäilemättä Vanhan-Pirkkalan vanhimpiin” kyliin (Saarenheimo 1974: 63; Vanha-Pirkkala tarkoittaa Pirkkalan suurpitäjään vuosina 1636–1865 kuulunutta aluetta, johon sisältyivät suunnilleen nykyinen Pirkkala, Nokia ja Tampere). Käsitys kylän korkeasta iästä perustunee kylän alueelta tehtyihin rautakautisiin löytöihin sekä siihen, että kylän mukaan nimetty *Korvolan jakokunta* oli olemassa jo keskiajalla (ensimmäinen tekstimaininta vuodelta 1502).

Viime vuosina kaivaukset muun muassa **Pirkkalan Tursiannotkossa** eli **Pirkkalankylän (Bircala)** kylätontilla ovat tuottaneet todisteita siitä, että Pirkanmaalla historiallisten kylätonttien synty palautuu toisinaan jo

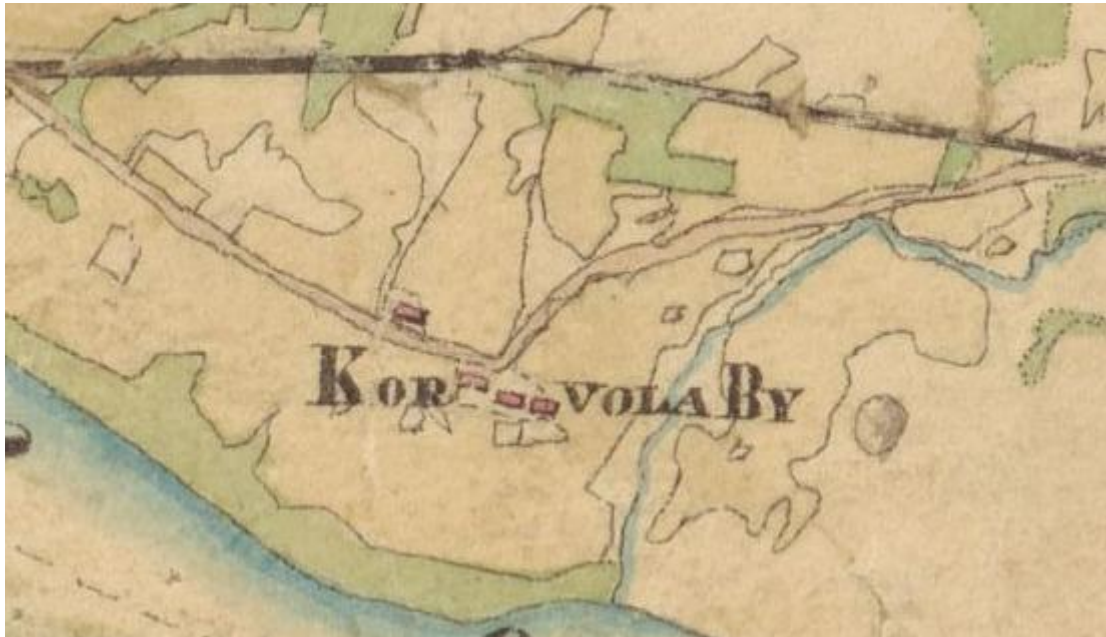
rautakaudelle (Raninen 2013). Rautakautisia löytöjä on tuoreeltaan tehty myös Tampereen Turtolan kylätontilta (mj-rekisterikohteen nimi: **Tampere Turtola (Messukylä)**; Poutiainen 2012) ja Nokian Penttilän kylätontilta (mj-rekisterikohteen nimi: **Nokia Knuutila**; Raninen 2012).

Vuonna 1540 Korvolan kylässä oli seitsemän tilaa (Saarenheimo 1974: 63). Ajan kuluessa lukumäärä vaihteli tilojen yhdistämisten, autioitumisten ja jakojen myötä. Vuonna 1850 Korvolan taloilla oli yhteensä viisi torppaa (Saarenheimo 1974: 247, 249).

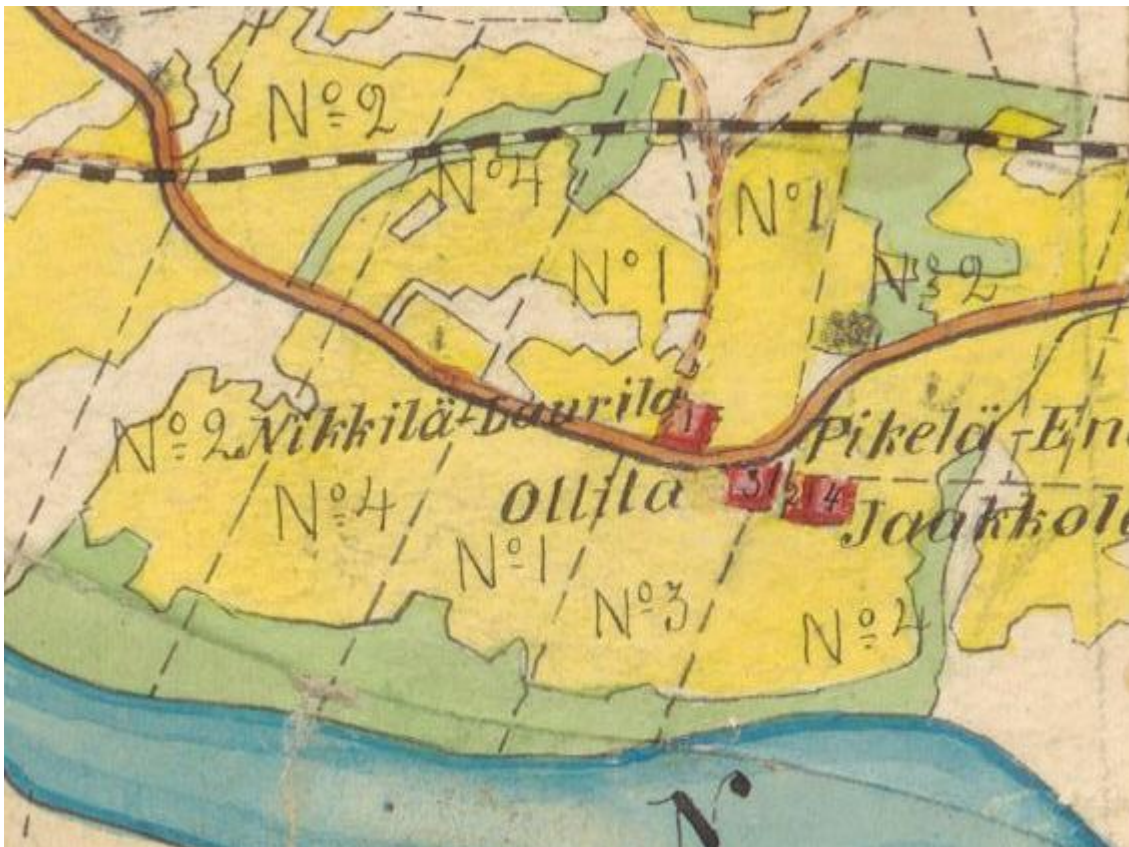
1700-luvun suurimittakaavaisten karttalähteiden mukaan Korvolan kylätontin lävisti maantie, joka kulki Rautaveden, Kuloveden, Nokianvirran ja Pyhäjärven pohjoispuolta. Näissä kartoissa kylän talot sijaitsivat tien pohjois- ja eteläpuolilla (*Kuninkaan kartasto Suomesta 1776–1805*: 268; *Kuninkaan tiekartasto Suomesta 1790*: 172). Tien sanotaan olleen yleinen maantie viimeistään 1400-luvulla (Saarenheimo 1974: 450).

Karttaote 2. Isojaon kartta Korvolan kylästä, Daniel Hall 1767; Kansallisarkiston arkistoyksikkö: H6:12/1-11 Korvola. Ei mittakaavassa. Kartassa erottuvat viiden talon tontit maantien mutkan molemmilla puolilla ja tontteja (torpan paikkoja?) maantien varressa kylätontista luoteeseen.

Karttaote 3. Korvolan kylä vuoden 1847 pitäjänkartassa (arkistoyksikkö: Pirkkala 2123 02 la.* -/- -). Kylän halki kulkee maantie. Karttaan ilmeisesti lisätty myös 1890-luvulla rakennetun Tampere–Pori-radnan viitteellinen linja (musta viiva). Ei mittakaavassa.

Karttaote 4. Korvolan kylä vuoden 1903 pitäjänkartassa (arkistoyksikkö: Pirkkala 2123 02). Kartassa Nikkilän-Laurilan (1), Pikilän-Einolan (2), Ollilan (3) ja Jaakkolan (4) tilat palstoineen. Ei mittakaavassa.

Karttaote 5 (peruskarttaote). Korvolan kylätontin läheisyydessä sijaitsevat muinaisjäännösrekisterikohteet peruskartalle (212302) merkittyinä. 1 – Ollila, 2 – Kalmaanmäenkallio, 3 – Laurila, 4 – Nikkilä, 5 – Vuorela.

(c) Maanmittauslaitos, lupa PISA/020/2006

Lisäykset pohjakarttaan: Sami Raninen

KORVOLA NYKYISIN

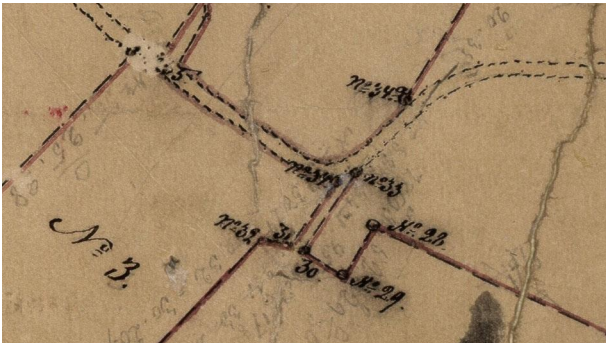
Peruskartan ja www-ilmakuvien perusteella Korvolan historiallisella kylätontilla ja sen välittömässä lähiympäristössä sijaitsee nykyisin pientaloasutusta ja peltoa. Korvolan pohjoispuolelta kulkevaan Siuron

valtatiehen liittyvä *Korvolantie* näyttää kylätontin alueella säilyttäneen 1700- ja 1800-luvun kartoissa kuvatus maantien linjauksen. Kartta-asemointi perustuu ennen kaikkea tähän tielinjaukseen.

KARTTA-ASEMOINNIN ANALYYSI

Vuoden 1903 pitäjänkartassa (karttaote 4) kuvatuista talotonteista Nikkilän-Laurilan alueella sijaitsee nykyisin useita rakennuksia, luultavasti kokonainen tilakeskus (tontti 536-412-7-4). Korvolantien mutkan kaakkoispuolella sijaitsee tonttiin 536-412-2-78 kuuluva rakennuspaikka-alue, jolla on yksi rakennus. Kyseinen rakennuspaikka-alue kattaa pitäjänkartassa kuvatus Pikelän-Einolan talotontin kokonaan tai osittain ulottuen ehkä myös Jaakkolan talotontin puolelle. Jaakkolan tontti on nykyisin kuitenkin valtaosaltaan kiinteistössä 536-412-4-97 sijaitsevaa peltoa. Myös Ollilan talotontti on nykyisin peltoa (kiinteistö 536-412-3-80).

Pitäjänkartassa erottuva Ollilan ja Pikelän-Einolan talotonttien välinen ”käytävä”, joka vei Jaakkolan palstalta maantielle, sisältyy nykyisin kiinteistöön 536-412-4-98. ”Käytävä” on kuvattu myös vuosien 1864–65 kartassa Korvolan isojaon rajoista (karttaote 6).

Karttaote 6. Ollilan ja Pikelän-Einolan tonttien välinen ”käytävä” Jaakkolan palstan ja tien välillä. Kartta Korvolan isonjaon rajoista 1864–65 (H. R. Klingstedt 1864–65; Kansallisarkiston arkistoyksikkö: H6:12/12-21 Korvola). Maanmittauslaitos.

Vuoden 1903 talotontit näyttävät sijainneiltaan vastaavan vuoden 1847 pitäjänkartassa kuvattua neljää talotonttia (karttaote 3). Paikallishistoriateoksen mukaan Korvolan kylässä oli vuonna 1847 viisi taloa: Nikkilä, Laurila (eronnut Nikkilästä 1793), Pikelä (johon Einola liitetty vuonna 1833), Ollila ja Jaakkola (Saarenheimo 1974: 803). Yksi näistä puuttuu kartasta tai on tässä vaiheessa sijainnut kylätontin ulkopuolella. Mahdollisesti Nikkilä ja Laurila on vuoden 1847 kartassa merkitty yhdeksi talotontiksi.

Vuoden 1767 isojakokarttaan on kuvattu talotontit samoille paikoille, joissa pitäjänkartoissa sijaitsevat Ollilan, Pikelä-Einolan, Jaakkolan ja Nikkilä-Laurilan talotontit (karttaote 2). Näiden ohella Ollilan länsipuolelle on merkitty talotontti. Vuonna 1767 kylässä olivat Nikkilän, Pikelän, Jaakkolan ja Ollilan talot. Ollila oli ollut vuosina 1762–75 jaettuna kahtia (Saarenheimo 1974: 803). Pitäjänkartassa kuvatus Ollilan tontin länsipuolinen tontti on ehkä kuulunut toiselle Ollilalle.

Isojakokartassa kuvatuista talotonteista Ollila ja sen länsipuolinen tontti (Ollila II?) ovat nykyisin peltoa sekä käytetyn pohjakartan että www-ilmakuvien perusteella (kiinteistö 536-412-3-80). Nikkilän maansekainen kiviröykkiö sijaitsee niiden länsipuolella (www-ilmakuvasta päätellen puuta kasvavassa peltosaarekkeessa). Myös kylätontin kaakkoisin talotontti (pitäjänkartan perusteella Jaakkola) on peltoa kokonaan tai

suurimmaksi osaksi (kiinteistö 536-412-4-97). Muilta osin isojakokartan aikainen kylätontti on rakennettua pientaloaluetta.

Korvolan rekisterikylän alueella on myös vanhoja torpanpaikkoja. Koska torppien perustaminen talonpoikaistalojen maille alkoi Nokialla vasta 1760-luvulla (Saarenheimo 1974: 249, 250), Korvolan talojen torpanpaikkoja ei Museoviraston ohjetta soveltaen ole tarpeen kohdella kiinteinä muinaisjäännöksinä ilman erityisiä perusteluja (Niukkanen 2009: 36). Korvolan sotilastorppien sijainti ja suojelutarve on selvittämättä.

Isojakokartassa (1776) on kylätontista luoteeseen merkitty maantien varteen kolme rivissä sijaitsevaa tonttia, jotka lienevät sotilastorppia tai torppia. Oletettujen torppien tontit kuuluvat kiinteistöön 536-412-4-130. Tontit ovat www-ilmakuvien perusteella nykyisin lähinnä tienvarsimetsikköä. Kahden läntisemmän tontin alueelle työntyy nykyisin rakennus. Itäisin isojakokarttaan merkitty tontti voidaan katsoa autioituneeksi. Laurilan polttokenttäkalmisto sijaitsee näiden oletettujen torpanpaikkojen itäpuolella.

Karttaote 7 (peruskarttaote). Peruskartalle rajattu isojakokartassa (1767) kuvattu Korvolan kylä.

- **PUNAINEN:** nykyisin rakennetut 1760-luvun talotontit
- **VIHREÄ:** nykyisin peltona olevat 1760-luvun talotontit
- **SININEN:** kylätontin läheisyydessä sijaitsevat muinaisjäännösrekisterikohteet
- **VIOLETTI:** oletetut 1760-luvun torpanpaikat

(c) Maanmittauslaitos, lupa PISA/020/2006

Lisäykset pohjakarttaan: Sami Raninen

PÄÄTELMÄT

Isojakokartassa kuvatuista Korvolan historiallisesta kylätontin talotonteista kolme on nykyisin peltoa (ilmeisesti Ollila ja Jaakkola sekä mahdollisesti Ollila II). Näitä talotontteja on syytä kohdella mahdollisina muinaisjäännöksinä, kunnes asia varmistetaan inventoinnissa. Tonttien rajaukset sisältyvät karttaotteeseen 7.

Kaksi isojakokartassa kuvattua talotonttia (ilmeisesti Nikkilä ja Pikilä) ovat nykyisin rakennettuja pientalopihapiirejä. Muinaisjäännöksen mahdollisen säilymisen selvittäminen näillä alueilla vaatii tarkkuusinventointia.

Oletetuista torpanpaikoista itäisin on autioitunut, mutta mahdollisen suojelutarpeen toteaminen vaatii lisäselvityksiä.

Tampereella 19. joulukuuta 2013

Sami Raninen

LÄHTEET

Arkistolähteet (Pirkanmaan maakuntamuseo, Kulttuuriympäristöyksikön arkisto)

Adel, Vadim 2000: *Nokianvirran arkeologinen osainventointi 2000*. Tampereen museot, Maakunnallinen yksikkö.

Poutiainen, Hannu 2012: *Tampere Turtolan (Messukylä) historiallisen ajan kylätontin kaivaukset 2011*. Mikroliitti Oy.

Raninen, Sami 2012: Nokia Knuutila. *Historiallisen kylätontin koekaivaus 2012*. Pirkanmaan maakuntamuseo, Kulttuuriympäristöyksikkö.

Raninen, Sami 2013: Pirkkala Tursiannotko ja Pirkkalankylä (Bircala). *Arkeologinen pelastuskaivaus esihistoriallisella asuinpaikalla ja historiallisella kylätontilla 2012*. Pirkanmaan maakuntamuseo, Kulttuuriympäristöyksikkö.

Julkaistut lähteet

Hiekkanen, Markus 2007: *Suomen keskiajan kivikirkot*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1117. Helsinki.

Kuninkaan kartasto Suomesta 1776–1805. Toim. Alanen, Timo & Kepsu, Saulo 1989. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 505. Helsinki.

Kuninkaan tiekartasto Suomesta 1790. Toim. Erkki-Sakari Harju ja Jussi T. Lappalainen 2010. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1206. Helsinki.

Miettinen, Mirja 1974: Vanhan Pirkkalan esihistoria. –Sisältyy teokseen Saarenheimo 1974, sivut 881–968.

Niukkanen, Marianna 2009: *Historiallisen ajan kiinteät muinaisjäännökset. Tunnistaminen ja suojelu*. Museoviraston rakennushistorian osaston oppaita ja ohjeita 3. Saatavilla [www-osoitteesta http://www.nba.fi/fi/File/685/hist-ajan-muinaisjaannokset.pdf](http://www.nba.fi/fi/File/685/hist-ajan-muinaisjaannokset.pdf)

Saarenheimo, Juhani 1974: *Vanhan Pirkkalan historia*. Vanhan Pirkkalan historiatoimikunta. Nokia–Pirkkala–Tampere–Ylöjärvi.